ناوی کوردی .. پارێزەری دۆسیەی بەرهەمەکانمانە لەنێو گەلاندا

نوسینی : عبدالرحمن صدیق

(ناو) ئەو هۆکارە دێرینەیە کەهەزاران ساڵە ، مرۆڤەکان بەیەکترو، بەتەواوی شوێن و کات و شتەکان ئاشنا دەکات و، دێرینی و جوانیی خۆیشی لەناوە پیرۆزەکانی خواوە وەرگرتووەو، بلاوبوونەوەشی لەفەرهەنگی یەکەم مرۆڤی سەر ئەم زەمینەوە (ئادەم) – علیه السلام- بۆ دەستەبەر بووە ﴿ وعلم آدم الاسماء کلها ﴾ البقرة 31، .. بەردەوام بوون و نوێ بوونەوەیشی ، لەچالاکیيە بەردەوام و نوێیەکانی مرۆڤەوە سەرچاوەی گرتووە.

ئیدی لەو رۆژەوەش کەخوای گەورە زمانە جیاجیاکانی گەلان و نەتەوەکانی سەرزەمینی بەنیشانەی دەسەلات و توانای بێ سنووری خۆی دانا ﴿ ومن آیاته خلق السموات والارض، واختلاف السنتکم والوانکم ﴾ (الروم – 22) ، تاك و کۆی هە رنەتەوەیەکیش وەکو ئیرادەیەکی خوا ویستانە ، لەهەوڵی ناولێنانی خەڵك و شوێن و شتەکان بوونە بەزمانی خواکردی خۆیان.

نەتەوەی کوردیش کە کوردستانەکەی لانکەی دووەمی مرۆڤایەتیەو، سەنتەری دیموگرافی هەموو جیهانە لەدوای لافاوە مەزنەکەوە ، ئەمیش وەکو مافێکی سروشتی خۆی ناوی کوردی لە (تاك) و (خاك) و (شوێن) و (شتەکان) ناوە تا ئەو کاتەی کەسەربەست و خاوەن بڕیاربوو بێت ، لەمە بەدەر ، داگیرکەرانی کوردستان هەوڵی زۆریان داوە لەپێناوی سڕینەوەی مۆرکی زمانە رەسەن و خواکردەکەی ، بەڵام چونکە کورد لەژێر هیچ جۆرە فشارێکدا، ئامادە نەبووە سەربەستی کەسێتی و زمان و فەرهەنگ و کەلەپووری خۆی لەدەس بدات ، بۆیە زۆربەی هەوڵی نەیارانی بەفیڕۆچووە.

لەگەڵ ئاشنابوونی گەلی کوردیش بەئایینی ئیسلام و، قبوڵ کردنی ئیسلام وەکو ناسنامەی عەقائیدی بۆ کورد بوون و ناسنامەی نەتەوایەتی خوا کردی و، وەکو دەربڕینی خۆشەویستی خۆی و، رێزی بێسنووریشی بۆ ئایینی ئیسلام، ناوی زۆرێك لەکوڕان و کچانی خۆی بەناوی یاران و هاوەڵانی پێغەمبەر – صلی الله علیه وسلم – و، موسڵمانانی پێشینانەوە ناو ناوە.

تا ئێرە مەلەسەکە تارادەیەك ئاسایی بووە، بەڵام ئەوەی نا ئاسایی بووە ئەوەیە کەهەندێك لەموسڵمانانی عەرەب تا ئێستاش وایان زانیوە کەناولێنانی مناڵانمان بەناوی عەرەبی و ئیسلامییەوە فەرزێکی دینییە!!

لەکاتێکدا فەلسەفەی ناولێنان لەئیسلامدا روو لەوە دەکات کەهەر مرۆڤێك لەهەر نەتەوەیەك بێت ، ئازادەو، مافی رەوای خۆشیەتی کەناوی بەکار هێنراوو داهێنراوی نێو نەتەوەکەی خۆی بۆ منداڵ و شوێن و شتەکانی

دەوروبەری بەکار بهێنێ.

لەمەشدا ئیسلام تەنها ئەوە بەهەند هەڵدەگرێت ، کەناوی بەکارهێنراو مانایەکی جوان ببەخشێت ، بۆیە پێغەمبەر – صلی اللە علیە وسلم – ئەگەر ناوی چەند کەسێکیشی گۆڕیبێ، ئەوە تەنها لەبەر ئەوەبووە کەناوەکەی مانایەکی باش و جوانی نەبووە، هەرچەندە خودی ئەو ناوانە عەرەبیش بوونە، بەڵام لەلای پێغەمبەر – صلی اللە علیە وسلم – گرنگ نەبووە ناوەکان عەرەبی بن ، بەڵکو لەلای ئەو ئەوە گرنگ بووە کە (مانا)ی ناوەکان جوان بن ، بۆیە – ابن القیم – دەڵێت : (وکان – صلی اللە علیە وسلم – یستحب الاسم الحسن).

هەر لەبەر ئەمەش بوو ئەو ناوانەی کەماناکانی خراپ بوون ، دەیگۆڕی بۆ ناوێك کەمانایەکی باش ببەخشێت بۆ نموونە (عاصیة) واتە (یاخی بوو) گۆڕی بۆ (جمیلة) واتە (جوان)، (حزن) واتە (سەخت) گۆڕی بۆ (سهل) واتە (تەخت) ئەمەو چەندین ناوی تری وەکو (عاصي) و (عزیز)و (عبلة) و (شیطان) و (حکم) و (غراب) و (خباب)ی گۆڕی.

هەروەها (شهاب)ی کرد بە (هشام) ، (حرب)ی گۆڕی بە (سلم) ، (المضطجع)ی گۆڕی بە (المنبعث) و (ارضا عفرة)شی کرد بە (ارضا خضرة) و (شعب الضلالة)ی کرد بە (شعب الهدی) (بنو الزینة)ی کرد بە (بنو الرشدة) و .. هتد.

(بڕوانە – زاد المعاد – ابن القیم – لاپەڕە (5) بەرگی/2)

هەموو ئەم گۆڕانکارییەش ئارەزوومەندانەو قەناعەت پێکردن خاوەنی ئەو ناوانە بووە نەك بەزۆر، بۆیە لە (صحیح)ی (بوخاری)دا هاتووە کە: (عن سعید من المسیب عن ابیه عن جده (حزن) انه اتی النبي – صلی اللە علیە وسلم – فقال له : ما اسمك ؟ قال : حزن ، فقال : انت (سهل) قال لا اغیر اسماً سمانیه ابي).

واتە کاتێك پێغەمبەر – صلی اللە علیە وسلم – پێی باش بوو ناوی (حزن) واتە (سەخت) بکاتە (سهل) واتە (تەخت) خاوەنی ناوەکە رازی نەبوو بەڵکو وتی : حەز دەکەم ناوێك نەگۆڕم کەباوکم لێی ناوم.

بۆیە پێغەمبەر – صلی اللە علیە وسلم – سەرپشکی کردو ، هیچ زۆریشی لێ نەکردو، ئەم هەڵوێستەی کابراشی بەگوناه لەقەڵەم نەدا، لەبەرئەوە – ابن القیم – لە (مفتاح دار السعادة)دا دەڵێت : (فلم ینکر علیه النبي – صلی اللە علیە وسلم – ولا اخبره بان ذلك معصیة، بل سکت عنه، وکذلك لما غیر اسم (السائب) فأبوا تغییره، لم ینکر علیهم).

لێرەوە بۆمان دەردەکەوێت کەلەپێناوی پاراستنی مۆرك و فەرهەنگی نەتەوەییماندا، ئێمەی کوردو هەر

نەتەوەیەکی تریش، ئازادین لەهەڵبژاردنی ناوی کوردی بۆ ناولێنانی منالأنمان و شوێن و شتەکانمان، لەروانگەی ئەوەی وشەو ناوو زمانی نەتەوەییمان خواکردە، بەکارهێنانیشی جێگەی رەزامەندیی خۆیەتی.

ئەمەش رێگە ناگرێت لەهەر کەسێك کەناوی پێغەمبەران (علیهم السلام) یاران و شوێن کەوتووانی لەمنالأنی بنێت، بەڵام لێرەدا ئەوە گرنگە کەمرۆڤ بزانێت، بەکارهێنانی ئەو ناوانە فەرزنین بەسەر موسڵمان دا چونکە حەدیس و فەرمودەی لەجۆری (احب الاسماء الی الله عبدالله وعبدالرحمن) تەنها ئاماژە بۆ کردنێکە بۆ ناوی جوان هەڵبژاردن نەك فەرزکردنی ئەو دوو ناوە، چونکە پێغەمبەر – صلی الله علیه وسلم – ناوی (قاسم) و (طاهر) و (ابراهیم)ی لەکوڕەکانی خۆی نا.

هەروەها حەدیسی (تسموا باسماء الانبیاء)یش گەرچی لەلای (ابو داود) و (نسائی) و (طبراني) و (بیهقي) و (بخاري)یش لە (الادب المفرد) و (الدولابي)یش لە (الکنی)دا هاتووە، بەڵام لە (اقباس الانام في تخریج احادیث الاحکام)ی (د.خالد رشید الجمیلي) کەلە پەراوێزی (الاحکام السلطانیة)دا نووسیویەتی دەڵێت: (جمع تلك الروایات من طریق محمد بن مهاجر قال : حدثني عقیل بن شبیب عن ابي وهب الجشمي وکانت له صعبة قال ، قال رسول الله – صلی الله علیه وسلم – تسموا باسماء الانبیاء).

لەدواییدا دەڵێت :

(نقول وهو حدیث ضعیف . وقد قال (ابن حجر) في (تقریب التهذیب) (29/2): عقیل ان شبیب : مجهول وقال (الذهبي) في (المیزان)(88/3): عقیبل ابن شبیب عن ابي وهب الجشمي بحدیث (سموا باسماء الانبیاء) لایعرف هو ولا الصحابي الا بهذا الحدیث).

لەمانەی پێشەوە بۆمان دەردەکەوێت کەناوی کوردی و جوان و ماناداری وەك (بەختیار) و (رزگار) و (جوان) و (شنە) و ئەوانی دی کە ئەمڕۆ بەکار دەهێنرێن لەکوردەواریدا و، ناوی جوان و ماناداری نێو نەتەوەکانی تری جیهانی ئیسلامیش ، هەمووی ناوی مەقبوڵ و جێگەی رەزامەندی ئایینی ئیسلامەو، بۆ کەسیش رەوا نییە داوای گۆڕینی ئەو ناوانە بکات، چونکە (ناو)یش رەهەندێکی تری ناسنامەی نەتەوایەتی گەلانەو، ناسنامەی نەتەوایەتی گەلانیش ویست و ئیرادەی خوای گەورەو باڵادەستە.

ئەمە جگە لەوەی کەناوی نەتەوەیی کەسێتی نەتەوەیی و بەرهەمی کەلەپووری رۆڵەکانیشی دەپارێزێت و، دوای سەدان ساڵی تریش گەلانی موسڵمان و جیهان بەگشتی بەئاسانی خاوەنی راستەقینەی ئەو بەرهەمانە دیار دەخەن کەبەشدارییان کردووە لە پێکهێنانی خەرمانی کەلتوورو مەدەنیەت و ژیاری ئینسانی.